

ДВНЗ
«Українська академія банківської справи
Національного Банку України»

Препринт серії № UABS КР/2015/003

Костенко А.В.
студентка групи МП-31 VI курсу юридичного факультету

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
ЗАХОДІВ ВПЛИВУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА
ПОРУШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українська правова система рухається в напрямі європейських стандартів, незважаючи на складність реалізації поставлених завдань та елементів на теоретичному та практичному рівнях. Одним із пріоритетних напрямків розвитку, в якому втілені європейські стандарти, є пошук ефективних моделей регулювання діяльності банків як основних елементів банківської системи.

Банківський нагляд є ефективним засобом державного регулювання діяльності банків, метою здійснення якого є забезпечення стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників та кредиторів. Стабільність банківської системи включає ефективність регулювання всіх її елементів.

Основним елементом є забезпечення фінансової стабільності банків, рівень забезпечення якого останнім часом знизився за рахунок показників діяльності банків. Одним із основних показників фінансової стабільності банків є дотримання економічних нормативів, які були встановлені Національним банком України, що реалізуються на принципах та стандартах Базельського комітету, які є підґрунтям здійснення ефективного банківського нагляду на національному рівні, а також є інструментом для реалізації міжнародної співпраці в банківській сфері.

На сьогодні рівень дотримання банками України економічних нормативів відображає тенденцію до суттєвого зниження рівня показників даних нормативів. Вплив на рівень дотримання економічних нормативів мають внутрішні (організаційні, управлінські, та інші) та особливо зовнішні (політичні, соціальні, економічні, та інші) фактори, які призвели до зменшення рівня капіталізації, стрімкого відтоку депозитів, зростання рівня банкрутств та дефолтів банків, девальвація національної грошової одиниці, дефіцит іноземної валюти, зменшення кредитування юридичних осіб, здійснення спекулятивних операцій, підвищення рівня здійснення ризикових операцій та інші. Стрімке падіння рівня показників економічних спричинило не тільки загрозу подальшої діяльності значної кількості банків, а й подальше функціонування та розвиток банківської системи в цілому.

Іншим елементом, який опосередковано має вплив на забезпечення стабільності банківської системи, є рівень захисту інтересів вкладників та кредиторів банку, показники якого відображають тенденцію до зниження довіри до банківського сектору, підвищення рівня ризиків, які беруть на себе зазначені суб'єкти. Рівень захисту інтересів вкладників та кредиторів банків залежить безпосередньо від показників діяльності того чи іншого банку, кошти в якому знаходяться чи можуть знаходитися, проте без активної реалізації інтересів зазначених суб'єктів банки та банківська система в цілому не можуть взагалі функціонувати.

Враховуючи рівень показників наведених вище елементів та об'єктивних причин, що загрожують стабільності банківської системи

постала потреба у дослідженні специфіки застосуванні ефективних інструментів засобів регулювання діяльності банків, які змогли б вирішити проблемні питання співвідношення інтересів з одного боку банку як порушника економічних нормативів, але і як основного елементу банківської системи, фінансова стабільність якого безпосередньо впливає на стабільність банківської системи, а з іншого – захист інтересів вкладників та кредиторів банку враховуючи, що від рівня активізації реалізованих інтересів даних суб'єктів залежить функціонування банку як елементу, так і банківської системи в цілому.

Актуальність теми. Забезпеченням ефективності реалізації банківського нагляду та поставленої мети його здійснення є використання широкого інструментарію, однією з форм вираження в арсеналі яких є заходи впливу, які застосовує Національний банк України до банків за порушення, зокрема, економічних нормативів.

Проблемні аспекти співвідношення інтересів банку та вкладників/кредиторів виникають у разі виникнення порушень в діяльності банку, де в більшості випадків врахування інтересу однієї з сторін призводить до нівелювання інтересами іншої.

Одним із стабілізаційних інструментів дотримання балансу інтересів сторін є застосування адекватних заходів впливу НБУ до банків за порушення економічних нормативів. Досягнення балансу інтересів впливає із специфічної правової природи та підстав застосування заходів впливу основою яких є принцип адекватності, а також критерії його застосування. Дана обставина і визначає актуальність даної роботи так, як через аналіз, зіставлення із суміжними видами примусу, виділення особливостей правової природи заходів впливу, особливостей застосування принципу адекватності та його критеріїв зможе надати змогу здійснювати ефективне функціонування банківської системи в національній економіці, а також мати вплив на розвиток міжнародних економічних відносин.

Показником, що свідчить про досягнення балансу інтересів банку та вкладників/кредиторів є забезпечення адекватності застосування заходів впливу, проте на сьогодні все частіше постає питання про реалізацію принципу адекватності в застосуванні даного виду примусу, в умовах фінансово-економічної кризи в країні, передумовою якої стали економічні та політичні кризові явища, що спричинила значний обсяг порушень з боку банку, зокрема і економічних нормативів. Таким чином, проблема забезпечення адекватності застосування заходів впливу за вчинені банком порушення в сучасних умовах стає все більш актуальною, в розрізі даного питання – дослідження специфіки правової природи заходів впливу, а нагальною для вирішення – забезпечення реалізації принципу адекватності при застосуванні даного виду примусу, а також такою, що потребує всебічного наукового та практичного вирішення. При цьому, фінансово-економічна криза та наслідки її впливу виводить завдання забезпечення

ефективності застосування інструментів банківського нагляду в розряд першочергових.

Ступінь розробленості теми. На даний час відсутнє комплексне дослідження щодо розкриття особливостей та проблематики питання забезпечення адекватності заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів, але різним аспектам даного дослідження присвячені публікації українських та зарубіжних авторів. Враховуючи специфіку обраної теми, що має вираження в багатоаспектності та різнобічності сфер, які перебуваючи в взаємозв'язку, надають змогу для аналізу та дослідження шляхів удосконалення обраної проблематики, доцільно визначити наукові дослідження українських та зарубіжних авторів відповідно до окремих сфер дослідження. Так, різними аспектами проблем банківського нагляду та його ролі в банківській системі присвячені публікації українських та зарубіжних авторів, таких як: **О.П. Орлюк, В.Л. Кротюк, В.П. Поляков, Л.А. Савченко, О.М. Горбунова, Л.К. Воронова, Т.П. Гудзь, Т. Гартманн-Вендельс, О.І. Барановський, Л.Г. Кльоба, В.І. Міщенко, О.В. Романишин, М.М. Коваленко, Ю.М. Уманців, М.В. Карасьова, В.І. Грушко, Л.А. Савченко та іншими.** Зокрема О.І. Барановський у монографії «Розвиток банківської системи України» обґрунтував сутність та роль банківського нагляду в банківській системі. Так, наприклад, в розрізі даного питання дослідження, брались до уваги теоретичні основи співвідношення понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд», викладені у монографії О.П. Орлюк «Банківська система України: правові засади організації», в якій характеризуючи сутність банківського нагляду, науковець обґрунтувала необхідність його відмежування від суміжного поняття «банківський контроль».

Щодо іншої сфери дослідження, для розкриття проблематики обраної теми, для визначення поняття та особливостей заходів впливу, автор даної роботи зверталась до публікацій фахівців з адміністративного, банківського та фінансового права: таких як: **В.Л. Кротюка, О.В. Прилуцького, Д.М. Лук'янця, В.Д. Чернадчука, О.П. Орлюк, Т.М. Власової та інших,** результатом дослідження яких стало виділення та обґрунтування специфічної правової природи заходів впливу, особливостей поділу заходів впливу на види та умов, що відносять їх до окремого виду відповідальності. Так, наприклад, завдяки науковим публікаціям В.Д. Чернадчука «Заходи впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства: поняття та види» та «Непримусові» заходи впливу Національного банку України за порушення банківського законодавства: питання теорії та практики» можна було в повному обсязі охарактеризувати специфіку правової природи заходів впливу, дослідити види заходів впливу та доцільність їх поділу. При дослідженні специфіки природи та практичної реалізації застосування заходів впливу до уваги брались теоретичні основи, викладені у дисертації О.В. Прилуцького «Організаційно-правові засади діяльності комерційних банків в Україні».

У сфері дослідження сутності та особливості реалізації принципу адекватності, автор даної роботи зверталась до публікацій українських та зарубіжних науковців таких, як: **П.М. Рабинович, Б. Шлоер, В.П. Тимощук, С.П. Погребняк, Р. Майданик, М.І. Козюба, С. Шевчук, Б.А. Тоцький, та інших.**

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в теоретичному осмисленні сутності застосування адекватних заходів впливу як ефективних інструментів забезпечення стабільності банківської системи та їх роль в ній та виробленні пропозицій щодо шляхів вдосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу за порушення економічних нормативів внаслідок аналізу теоретичних положень, чинного законодавства і практики їх застосування.

Для досягнення поставленої мети необхідно визначити такі основні завдання:

— з'ясувати сутнісні характеристики банківського нагляду, відмінність від суміжних понять та функцій, а також його роль в забезпеченні стабільності банківської системи;

— визначити поняття та особливості заходів впливу, а також дослідити їх специфічну природу та умови, що відносять заходи впливу до окремого виду відповідальності;

— дослідити роль заходів впливу в забезпеченні ефективності здійснення банківського нагляду;

— з'ясувати сутність та особливості реалізації принципу адекватності при застосуванні заходів впливу;

— охарактеризувати сутність та особливості застосування критеріїв адекватності;

— проаналізувати та надати оцінку дотримання банками показників економічних нормативів та визначити роль економічних нормативів в діяльності банків;

— охарактеризувати реалізацію та взаємодію критеріїв адекватності в застосуванні заходів впливу за порушення економічних нормативів;

— дослідити заходи впливу Національного банку України, з точки зору їх адекватності, які доцільно застосувати до банків за порушення економічних нормативів;

— визначити механізм впливу застосування адекватних заходів впливу за порушення економічних нормативів на внутрішній стан діяльності банків;

— сформулювати основні шляхи удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу Національним банком України за порушення економічних нормативів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі забезпечення реалізації застосування адекватних заходів впливу Національним банком України за порушення економічних нормативів, з

метою підтримання балансу інтересів банку та вкладників/кредиторів як ефективного інструменту реалізації банківського нагляду та забезпечення стабільності банківської системи.

Предметом дослідження є сукупність правових норм банківського законодавства та актів Національного банку України, теоретичні та практичні аспекти забезпечення адекватності заходів впливу за порушення економічних нормативів.

Методи дослідження. З метою отримання достовірних наукових результатів при написанні дипломної роботи було взято за основу філософсько-світоглядні та загальнонаукові методи філософсько-світоглядні, загальнонаукові і спеціально-наукові методи і підходи пізнання, які забезпечили єдність філософського та правового аналізу правовідносин, що досліджуються. А також здійснювалася орієнтація на діалектичний метод. Методологічну основу дослідження склали такі загальнонаукові методи пізнання: формально-логічний, системного аналізу, порівняння та систематизація, історико-правовий, табличний, статистичний, аналізу та синтезу.

Формально-логічний метод використано для порівняння та систематизація визначення основних ознак та правових засад вирішення колізій регулювання співвідношення понять «банківський нагляд» з суміжними поняттями та функціями, а також при дослідженні сутності та ознак заходів впливу. Метод системного аналізу використано для обґрунтування специфіки правової природи заходів впливу. Метод порівняння та систематизації використано при аналізі зарубіжного досвіду реалізації принципу адекватності, визначенні його базових ознак. Історико-правовий метод використано для визначення тенденцій, які характеризують розвиток та застосування принципу адекватності в Україні на законодавчому та науковому рівнях. Табличний методи та статистичний методи застосувалися для аналізу та оцінки показників дотримання банками економічних нормативів. За допомогою методу аналізу і синтезу визначено особливості застосування адекватних заходів впливу за порушення економічних нормативів, механізм впливу застосування адекватних заходів впливу за порушення економічних нормативів на внутрішній стан діяльності банку, а також запропоновано зміни до законодавства та практичні рекомендації уповноваженим органам банківського нагляду щодо реалізації принципу адекватності та його критеріїв при застосуванні заходів впливу під впливом кризових явищ на діяльність банків в Україні.

Ступінь вирішення проблем та практичне значення одержаних результатів. У своєму дослідженні автор визначила ефективність застосування адекватних заходів впливу за порушення економічних нормативів як одного з інструментів реалізації банківського нагляду, з метою забезпечення стабільності банківської системи з відповідним обґрунтуванням своєї позиції.

Наукову новизну дипломної роботи становлять такі основні

положення: обґрунтовано висновок про те, що заходи впливу мають специфічну правову природу, що дає підстави віднесення їх до окремого виду відповідальності; з'ясовано реалізацію та взаємодію критеріїв принципу адекватності при застосуванні заходів впливу за порушення економічних нормативів; обґрунтовано висновок про те, що застосування адекватних заходів впливу за порушення економічних нормативів має суттєвий вплив на внутрішній стан діяльності банку; сформульовано пропозиції щодо вдосконалення положень чинного банківського законодавства, практичні шляхи удосконалення застосування адекватних заходів впливу за порушення економічних нормативів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дипломній роботі положення, висновки і пропозиції можуть бути використані:

- у правотворчій діяльності для вдосконалення положень чинного банківського законодавства України, що регулює відносини у сфері застосування заходів впливу;

- у науково-дослідній діяльності для подальших наукових роботах, присвячених даній темі, при проведенні наукових досліджень у галузі права;

- у правозастосовній діяльності – на практиці територіальних управлінь НБУ, зокрема і за місцем проходження переддипломної практики – Управлінням НБУ в Сумській області. Одержані результати можуть бути використані керівниками інспекційних перевірок і уповноваженими особами безвиїзного нагляду частині реалізації та співвідношення критеріїв адекватності при застосуванні заходів впливу за порушення економічних нормативів в період фінансово-економічної кризи, для визначення впливу та наслідків застосування того чи іншого заходу впливу на фінансовий стан банків.

Отримані результати також можуть бути використані комерційними банками України для впровадження ефективної методики прогнозування, своєчасного реагування та подолання наслідків, які виникли та/або можуть виникнути як наслідок порушення економічних нормативів.

Враховуючи темпи розвитку банківської системи та виникнення кризових явищ у банківському секторі виникає необхідність забезпечення її стабільності, запропоновано змінити пріоритети в механізмі реалізації застосування адекватних заходів впливу як інструментів реалізації банківського нагляду та змістити акцент з кількісних показників діяльності банків на якісні.

Апробація результатів дослідження. Основні результати даного дослідження опубліковані у формі наукових статей в «Молодіжному науковому віснику Української академії банківської справи НБУ» від 14 травня 2014 року, стосовно характеристики адекватності застосування заходів впливу Національного банку України за порушення економічних нормативів [75, с. 38-43], а також в «Молодіжному науковому віснику Української академії банківської справи НБУ» від 16 грудня 2014 року,

стосовно особливостей та шляхів удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу Національного банку України за порушення економічних нормативів в період фінансово-економічної кризи [79, с. 77-79].

Обсяг і структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, в яких об'єднано п'ять підрозділів, висновку, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дипломної роботи становить 134 сторінок, у тому числі – 113 сторінок основного тексту, кількість використаних джерел – 100 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі дипломної роботи **«Теоретичні та правові аспекти забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ»** досліджуються сутнісні характеристики банківського нагляду та його роль в забезпеченні стабільності банківської системи, особливості застосування заходів впливу як ефективного інструменту реалізації засобів регулювання діяльності банків, а також аналізується застосування принципу адекватності як основного принципу застосування заходів впливу. У підрозділі 1.1. «Роль банківського нагляду в забезпеченні стабільності банківської системи» автор розкриває основні ознаки банківського нагляду, проаналізовано взаємодію даного поняття з суміжними поняттями, функціями та роль зазначеного засобу регулювання діяльності банку в забезпеченні стабільності банківської системи. У підрозділі 1.2. «Заходи впливу НБУ та їх місце у системі банківського нагляду» проаналізовано та систематизовано ознаки заходів впливу. Проаналізовані підходи до визначення поняття заходів впливу на науковому рівні. Охарактеризовано види заходів впливу та сформульовані підстави їх поділу на «непримусові» та примусові. У підрозділі 1.3. «Сутність принципу адекватності як основоположного принципу при застосуванні заходів впливу НБУ» проведено дослідження окремих періодів становлення, розвитку та реалізації застосування принципу адекватності, що надало можливість охарактеризувати особливості його застосування в розрізі трьох рівнів: на законодавчому, науковому та міжнародному. Досліджуються витоки, спрямованість, ефективність та реалізація принципу адекватності та тенденції його хронологічного розвитку. Автором сформульовано сутність принципу адекватності та охарактеризовано реалізацію принципу адекватності при застосуванні заходів впливу.

У другому розділі **«Застосування заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів»** розглядається стан дотримання банками України економічних нормативів та застосування адекватних заходів впливу за порушення показників зазначених нормативів. У підрозділі 2.1. «Сутність та роль економічних нормативів у регулюванні діяльності банків» досліджуються показники дотримання економічних

нормативів в цілому по системі банків України, а також шляхом аналізу фінансової звітності відповідних банків та надано оцінку рівня дотримання показників зазначених нормативів. У підрозділі 2.2. «Заходи впливу НБУ за порушення економічних нормативів та критерії адекватності їх застосування» охарактеризовано сутність та особливості застосування критеріїв адекватності та проаналізовано механізм реалізації та взаємодії критеріїв адекватності при застосовуванні заходів впливу за порушення економічних нормативів. Автором змодельовано приклади застосування відповідного заходу впливу, враховуючи відмінність кожного окремого випадку, за порушення економічних нормативів. Проведено дослідження заходів впливу НБУ, з точки їх адекватності, які необхідно застосовувати до банків за порушення економічних нормативів. Проаналізовано механізм впливу застосування адекватних заходів впливу на внутрішній стан банку та охарактеризовано даний вплив відповідно до кожної з груп економічних нормативів.

У третьому розділі **«Шляхи удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів»** охарактеризовано вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, що спричинили фінансово-економічну кризи в Україні та її вплив на дотримання банками економічних нормативів. Автором було виявлено ряд проблем в застосуванні заходів впливу до банків в період фінансово-економічної кризи та сформульовано можливі шляхи удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ в даний період.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження, проведеного на основі аналізу чинного законодавства України та практики його реалізації, теоретичного осмислення ряду наукових праць у різних галузях знань, а також аналізу та оцінки дотримання показників економічних нормативів, здійснено теоретичне узагальнення, що полягає у визначенні сутності проблематики та шляхів удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу за порушення економічних нормативів.

Результати дипломної роботи можна відобразити у формі таких висновків:

1. Дослідження сутнісних характеристик банківського нагляду, взаємодії з суміжними поняттями та функціями дало можливість зробити висновок про те, реалізація банківського нагляду як цілісної та скоординованої системи, забезпечується шляхом ефективної взаємодії елементів банківського нагляду, які мають безпосередній вплив на забезпечення стабільності банківської системи України.

2. Проаналізовано та систематизовано ознаки заходів впливу, що надало підстави стверджувати про наявність специфічної правової природи та умов, що відносять заходи впливу до окремого виду відповідальності.

3. Сформульовано висновок про те, що поділ заходів впливу на «непримусові» та примусові має підстави для поділу в розрізі відмінностей характеру застосування правових обмежень та обтяжень, що характеризує спрямованість впливу Національного банку України.

4. Визначено поняття заходів впливу, як обмеження немайнового або обтяження фінансового, організаційного або управлінського характеру, зміст і застосування яких регламентовано нормами банківського права: їх застосування здійснюється в процесі індивідуального регулювання спеціально уповноваженим державним органом – Національним банком України шляхом видання правозастосовного акта в межах охоронних банківських правовідносин через механізм реалізації прав та обов'язків.

5. Сформульовано висновок про те, що принцип адекватності має своє вираження в реалізації поставленої мети (зокрема, забезпечення фінансової стабільності банку), якщо застосування даного принципу сприяє досягненню відповідної мети, в даному випадку – застосувавши той чи інший захід впливу, то такий захід впливу буде адекватним вчиненому порушенню.

6. Надана власна характеристика реалізації принципу адекватності при застосуванні заходів впливу, в якій вбачається за доцільне визначити принцип адекватності тотожним з принципом пропорційності та зазначити, що НБУ у своїй діяльності має застосовувати заходи впливу, які є адекватними конкретним порушенням, які ними були допущені – від рівня негативних наслідків, що спричинили та можуть спричинити порушення банків залежить вибір заходу впливу, а подолання негативних наслідків не повинно порушувати обсяг суб'єктивних прав та виконання обов'язків, які передбачені для банків законодавством.

7. Сформульовано ієрархію від більшого до менших за рівнем «негативних» наслідків для банку від рівня яких залежить вибір заходу впливу та визначено, що найбільший обсяг негативних наслідків становлять порушення банків, що призводять до застосування «примусових» заходів впливу, а найменший обсяг даних наслідків в загальному розумінні (на прикладі застосування штрафу) – вплив НБУ на банки за вчинені порушення.

8. Огляд, аналіз та оцінка фінансової звітності по системі банків України за 2014 рік, а також дослідження окремих показників економічних нормативів відповідних банків, що мають суттєвий вплив на банківську систему та мають переважний попит в наданні послуг у населення, відображає тенденцію до суттєвого зниження рівня дотримання показників даних нормативів. Досліджено, що суттєве зниження рівня дотримання показників таких нормативів капіталу, нормативів ліквідності, нормативів кредитного ризику.

9. Охарактеризовано сутність та особливості критеріїв адекватності при застосуванні заходів впливу за порушення економічних нормативів. Виокремлено проблему складності механізму реалізації даних критеріїв на теоретичному рівні. Вирішення даної проблеми полягає в

практичній взаємодії даних критеріїв та шляхом моделювання прикладів застосування відповідного заходу впливу за порушення економічних нормативів.

10. Дослідження заходів впливу НБУ, з точки зору їх адекватності, які доцільно застосовувати до банків за порушення економічних нормативів, надало підстави сформулювати висновок про те, що застосування: письмового застереження є адекватним у випадку усунення банком порушень економічних нормативів у строк не більше ніж два місяці; укладення письмової угоди з банком – адекватним застосований захід впливу є у випадку, якщо банк за власною ініціативою приймає рішення про укладення письмової угоди, або НБУ надсилає до цього банку лист з вимогою, у якому зазначаються строк подання проекту письмової угоди до НБУ; зупинення виплат дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій формі – у разі зниження рівня капіталізації в банку; установлення для банку підвищених економічних нормативів – застосовується до банків, що здійснюють ризикову діяльність, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку; обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій – адекватним застосування є у випадку здійснення банком операцій, які спричиняють порушення економічних нормативів; штрафу – у разі, якщо застосований захід впливу не погіршує фінансовий стан банку; тимчасове, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади – у випадку наявності у банку посадової особи, дії чи бездіяльності якої призвели до порушення економічних нормативів; віднесення банку до категорії неплатоспроможних – у випадку, якщо наявні підстави (хоча б однієї з підстав) віднесення банку до категорії неплатоспроможних.

11. Проаналізовано механізм впливу застосування адекватних заходів впливу на внутрішній стан діяльності банку, з метою дотримання економічних нормативів, у разі вчинення їх порушень, що надало підстави охарактеризувати даний вплив відповідно до кожної з груп даних нормативів. Щодо визначення механізму впливу на нормативи капіталу – сприяє підвищенню рівня капіталізації, що надасть змогу банку своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями перед кредиторами та вкладниками та продовжувати здійснювати свою діяльність; на нормативи ліквідності – має відображення у зменшенні обсягу здійснення ризикових операцій чи інших сфер реалізації своєї діяльності, що спричиняють зниження частки ліквідних активів; на нормативи кредитного ризику – відображення у зменшенні рівня кредитного ризику в банку; на нормативи інвестування – відображення у забезпеченні контролю за прямими інвестиціями банків та обмеження можливих втрат із інвестицій НБУ та капіталу інвестора.

12. Сформульовано шляхи удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів, що передбачає на період фінансово-економічної кризи в Україні та подолання негативних наслідків, які виникли та/або можуть

виникнути, доцільним не застосовувати такий захід впливу як штраф та застосовувати інші заходи впливу, що є адекватними вчиненим порушенням (зокрема, зупинення виплат дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій формі; обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій), для забезпечення фінансової стабільності банків.

13. Враховуючи аналіз показників фінансової діяльності банків, що надав підстави стверджувати про наявність значного обсягу банків, що визнали неплатоспроможними чи такими, що балансують на межі застосування даного заходу впливу, також запропоновано зменшити обсяг застосування заходу впливу – віднесення банку до категорії неплатоспроможних, що надасть гарантії банку на здійснення подальшої діяльності, опираючись на заходи, які проводить НБУ (наприклад, докапіталізація), для відновлення фінансової стабільності банку як основного елементу ефективного забезпечення стабільності банківської системи.

14. Охарактеризовано шляхи вирішення проблеми скорочення рівня порушень банками нормативу миттєвої ліквідності (Н4) в період фінансово-економічної кризи в Україні та сформульовано висновок про те, що за порушення більше двох разів протягом місяця Н4, застосування заходу впливу НБУ до банків – обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій, зокрема в частині обмеження операцій, у вигляді скорочення кола суб'єктів, на яких поширюється дія обмеження в ході здійснюваної банком діяльності. Для скорочення кола суб'єктів, в процесі аналізу діяльності банку, необхідно звернути увагу саме на ту групу суб'єктів, в результаті діяльності з якими, спостерігається найбільша кількість факторів, що спричиняють порушення даного нормативу. Для забезпечення адекватного застосування даного заходу впливу до банків, необхідно тимчасово замінити частку «та/або» на «або» в п. 7.6 Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про застосування НБУ заходів впливу за порушення банківського законодавства» або включити даний пункт в нову Постанову.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

1. Костенко А.В. Забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів / Наук. кер. д-р юрид. наук., професор Д. М. Лук'янець // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія – «Юридичні науки» – 2014 – № 1(6) – С. 38-43. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bulletin.uabs.edu.ua/store/jur/2014/b7b2d5a8d1b4d64f0e89e293d4ac08eb.pdf>. – Назва з екрану.

2. Костенко А.В. Забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів в період фінансово-економічної кризи в Україні / Наук. кер. д-р юрид. наук., професор Д. М.

Лук'янець // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія – «Юридичні науки» – 2014. – 2(7) – С. 77-79. 43 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://bulletin.uabs.edu.ua/store/jur/b9c1cef2bf01e5c9a19378f9fb4d4ced.pdf>. –

Назва з екрану.

АНОТАЦІЯ

Костенко А.В. Забезпечення адекватності застосування заходів впливу Національного банку України за порушення економічних нормативів

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 8.03040101 – Правознавство. – Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», Суми, 2015.

У дипломній роботі проведено дослідження теоретичних та практичних аспектів забезпечення адекватності застосування заходів впливу Національного банку України за порушення економічних нормативів, на основі якого обґрунтовано нові наукові положення і розроблено пропозиції щодо вдосконалення відповідного законодавства України.

Охарактеризовано теоретичні та правові аспекти забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ. Проаналізовано стан дотримання банками економічних нормативів. Досліджено особливості застосування заходів впливу НБУ за порушення економічних нормативів. Виявлено ряд проблем в застосуванні заходів впливу до банків в період фінансово-економічної кризи та сформульовано можливі шляхи удосконалення забезпечення адекватності застосування заходів впливу НБУ в даний період.

Ключові слова: Національний банк України, заходи впливу, принцип адекватності, економічні нормативи, фінансово-економічна криза.

АННОТАЦИЯ

Костенко А.В. Обеспечение адекватности применения мер воздействия Национального банка Украины за нарушение экономических нормативов

Дипломная работа на получение образовательного-квалификационного уровня «магистр» по специальности 8.03040101 – Правоведение. – Государственное высшее учебное заведение «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины», Сумы, 2015.

В дипломной работе проведено исследование теоретических и практических аспектов обеспечения адекватности применения мер воздействия Национального банка Украины за нарушение экономических нормативов, на основе которого обоснованы новые научные положения и разработаны предложения по совершенствованию соответствующего законодательства Украины.

Охарактеризованы теоретические и правовые аспекты обеспечения адекватности применения мер воздействия НБУ. Проанализировано состояние соблюдения банками экономических нормативов. Исследованы особенности применения мер воздействия НБУ за нарушение экономических нормативов. Выявлен ряд проблем в применении мер воздействия к банкам в период финансово-экономического кризиса и сформулированы возможные пути совершенствования обеспечения адекватности применения мер воздействия НБУ в данный период.

Ключевые слова: Национальный банк Украины, меры воздействия, принцип адекватности, экономические нормативы, финансово-экономический кризис.

ABSTRACT

Kostenko A.V. Ensuring adequate enforcement of the National Bank of Ukraine for violation of economic norms

Thesis for obtaining the educational qualification of «Master's» degree 8.03040101 - Jurisprudence. - State Higher Educational Institution "Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine", Sumy, 2015.

In the thesis work studied the theoretical and practical aspects of the adequacy of enforcement of the National Bank of Ukraine for violation of economic norms on which reasonably new scientific position and suggestions for improving the relevant legislation of Ukraine.

The characteristic of the theoretical and legal aspects of the adequacy of enforcement NBU. The state banks' compliance with prudential regulations. Features of enforcement for violations of the NBU prudential regulations. Revealed a number of problems in the application of enforcement measures for banks during the financial crisis and formulate possible ways to improve the adequacy enforcement NBU in the period.

Keywords: National Bank of Ukraine, sanctions, the principle of adequacy, prudential standards, the financial and economic crisis.